

Cirkus ve škole?

Veronika Rodriguezová

Letos počtvrté využila brněnská základní škola na Hroznové nabídky cirkusu Le Grandu a uspořádala pro své žáky cirkusovou dílnu, kde se, slovy jednoho z desetiletých účastníků „dětí naučí různé věci, o kterých ani neví, že je umí“. Cirkus Le Grando působí pod Střediskem volného času Lužánky. V roce 2005 jej založili Marek Jovanovski, Konrad Heczko a Milan Rožtek, absolventi Ateliéru dramatické výchovy Divadelní fakulty Janáčkovy akademie múzických umění v Brně.

Když jsem ve čtvrtek 7. června dorazila do školní tělocvičny na Hroznové, rozhodně jsem neměla pocit, že se pohybuji ve škole: prostorem zněla hudba, kterou snad napsal Nino Rota a na „scéně“ vymezené pestře pruhovanými zástěnami právě skupina akrobatů předváděla nefalšovanou chůzi po laně (byť jen půl metru nad zemí). V hledišti sedělo asi čtyřicet dětí (jak se vzápětí ukázalo dalších „cirkusáků“), které sledovaly výkony svých kamarádů a čekaly, až přijde řada na jejich „číslo“. Generální zkouška byla v plném proudu.

Le Grandu, mobilní cirkus pro děti a mládež

Činnost Le Grandu vychází z idejí tzv. nového cirkusu, hnutí, které se šíří Evropou ve 20. století. Jedná se o specifický umělecký druh na pomezí cirkusu a divadla. Na rozdíl od cirkusu tradičního nový cirkus staví na promyšlené dramaturgické koncepci. Výstupy jsou propojeny tématem či příběhem, čemuž je podřízena vizuální i hudební složka, umocňovaná technickými efekty, které posilují iluzi neomezených a často bizarních pohybových možností protagonistů. Uvedme si například o pohřeb klauna, jehož úmrtní lože, které je zároveň trampolína, pluje vysoko pod střechou šapitó v doprovodu andělů na visutých hrazdách, nebo liliputánské akrobaty, jejichž rovnováha, osvětlená modravým světlem, evokuje křehkost skleněných panenek na klíček¹. V rámci toho hnutí najdeme pestrou škálu nejrozličnějších seskupení – po celé Evropě jich existuje několik tisíc – od etablovaných profesionálů² zaměřujících se na technicky precizní a divácky strhující podívanou až po volná zájmová seskupení věnující se výcviku dovedností. K tomuto hnutí se hlásí také Le Grandu.

¹ Jedná se o scény z inscenace *Corteo* souboru Sluneční cirkus (*Cirque du Soleil*), režie Daniele Finzi Pasca, která měla premiéru 21. dubna 2005 v kanadském Montrealu.

² U nás např. *La Putyka*, *Divadlo bratří Formanů*, *Divadlo Continuo* aj.

Cirkus Le Grandu garantuje metodicky propracovaný systém pohybového rozvoje dětí, který naplňuje koncepci tzv. cirkusové pedagogiky³, zasazující sportovní pohybový výkon do kontextu hry a zážitkové pedagogiky. Zaměřuje se na rozvoj osobnosti prostřednictvím tvořivého pohybu, který je podmíněn kooperací skupiny i koncentrací jednotlivců a má uměleckou dimenzi. Slovy Konrada Heczka není cílem připravit a inscenovat dokonalé výstupy, ale nabídnout příležitost vyzkoušet si něco nového, překonat sám sebe a společně s druhými zažít radost z uznání a potlesku publika.

Cirkusový projekt na Hroznové

Jako rozloučení s prvním stupněm nabídli třídní učitelky na Hroznové žákům pátých ročníků cirkusovou právě dílnu z repertoáru Le Grandu. Na děti čekala možnost výběru z osmi disciplín, ve kterých se po tři dny trénovaly. Své pokroky předvedly v hodinovém představení, jehož program byl koncipován tak, aby každý zažil svůj „okamžik slávy“: *„Je to cirkus i pro ty nenadané a udělá z nich cirkusáky“*, říká Honza, který byl v sekci fakírů. Jeho spolužačka Lenka, která podle scénáře představovala fakírskou princeznu, popisuje svou roli (okořeněnou lehkou nadsázkou) takto: *„Mně osobně se nejvíc líbilo, jak se mi kluci klaněli a já jsem je odmítala. Byla jsem totiž princezna a vybírala jsem si ženicha“*. Současně připomíná nezbytné podmínky společné práce: *„V cirkuse Le Grandu si každé dítě užije legraci a naučí se spoustu nových věcí, avšak existují tam také pravidla, které děti musí dodržovat a respektovat“*. Podmínka fyzického výkonu je vyvážena důrazem na spolupráci účastníků a pozitivní atmosféru: *„Cirkus Le Grandu je spolek lidí, který chce rozvinout dětské zájmy a přitom pobavit okolí i sebe“*, shrnuje další z žáků Marek.

Cirkus rozbil své šapitó ve školní tělocvičně na čtyři dny. Každé ráno začínalo společnou rozvíčkou, cílem bylo vzájemné naladění, rozehrání a protažení těl malých artistů. Nesměly chybět cviky propojující obě mozkové hemisféry. Zkuste pravou rukou před sebe do vzduchu malovat čtverec a levou zároveň trojúhelník. Když to zvládnete, patrně také časem zvládnete žonglování se třemi (a více míčky). Trénujete totiž své soustředění i pohybovou koordinaci.

Pro práci Le Grandu je typická vyváženost uměleckých cílů s cíli pedagogickými a důsledně demokratický přístup ke skupině. První den si žáci na základě krátké „ochutnávky“ vybírali disciplínu, které by se chtěli dále věnovat. Výběr zahrnoval akrobacii se švihadly,

³ V roce 1929 vznikl v Americe pod mezinárodní organizací YMCA *The great Y circus*, který pracuje dodnes a každoročně se stovkami dětí připravuje unikátní cirkusová představení.

balancování na kouli, chůze po laně, žonglování s talíři, fakírské umění (včetně poležení ve střepech a chůze po hřebíkách), kouzla, akrobacii se žebříky, přízemní akrobacii a visutou hrazdu neboli „trapéz“. Okamžik volby přibližuje Tomáš: *„Nejtěžší pro mě bylo rozhodnout se, jestli půjdu na kouzla nebo na žebříky. Nakonec jsem se rozhodl jít na žebříky a jsem rád.“*

Někde byl zájem příliš veliký. Děti pak s pomocí trenérů vyjednávaly, kdo by byl ochoten svou volbu změnit. *„Na trapézu bylo hodně děcek a tak jsem se na poslední chvíli přihlásila ke koulařům, protože jich tam bylo málo a víc jsem se toho naučila.“*, popisuje situaci Alžběta. Pokud tato strategie nestačí a počet zájemců je stále vysoký, přichází na řadu losování, které definitivně (a objektivně) rozhodne. To na Hroznové nebylo potřeba.

Následovaly tři dny tvrdého tréninku. Poslední den projektu byl nejnáročnější. Od rána generálka, v jedenáct hodin představení pro spolužáky a odpoledne pro rodiče. Každá skupina se podílela na tvorbě dramaturgické koncepce svého výstupu, včetně výběru hudby, kostýmů i líčení. *„Taky se mi líbilo, že jsme si mohli skoro celé vystoupení vymyslet a zorganizovat sami,“* oceňuje Martin.

Kouzlo stát se cirkusákem

Zvládnout šedesát dětí ze tří tříd v pěti lidech vyžaduje velikou dávku organizačních schopností, nadhledu, osobního charisma i přirozené autority, jak si uvědomuje Veronika: *„Trenéři Jovan, Anet, Datel, Milda a Konrát⁴ nás dokázali pobavit a zapomenout na své problémy. A hlavně jsme se celou dobu pohybovali, což u mě nesmí chybět“*. Pedagogické kvality lektorů dále popisuje Martin: *„Jací byli lektori ochotní, laskaví a hlavně trpěliví“*. Aneta doplňuje: *„A když jsme něco zkazili, tak se nezlobili. Jak moc znají triků na různé disciplíny a jsou hodně trpěliví, když kluci zlobí. Když jsme něco potřebovali, tak nám to sehnali. Při vystoupení nás krásně namalovali a všechno dokonale připravili“*.

Z pohledu trenérů úděl cirkusáka popisuje Konrad Heczko: *„Od dubna do konce září je práce příliš. Žijeme jako skuteční cirkusáci. Každý víkend jsme v práci. Jezdíme, stavíme a bouráme šapitó, věčně přebalujeme rekvizity a pořád něco opravujeme. Jeden projekt jde za druhým.“* K tomu Milada Rožteková dodává: *„Nejhorší je stereotyp. Cirkus letos jede sedmou sezónou. Nejnáročnější jsou příměstské tábory. Někdy mi připadá, že tam pořád dělám to stejný, pořád s novými dětmi. Naučíme je základy a dál už není čas to někam posunout. Někdy je to víc o hlídání dětí než o cirkuse.“* Všichni se však shodují, že je práce baví. Jinak by to nedělali.

⁴ Marek Jovanovski, Aneta Tesařová, Tadeáš Plch, Milada Rožteková a Konrad Heczko.

Dopolední generálka se nesla ve výborné atmosféře. Nikdo nevypadal znuděně, každý byl včas na svém místě a věděl co má dělat. Na účastnících bylo znát, že se na výstup těší a současně cítí odpovědnost za společný úkol: „*Pro mě bylo hodně těžké překonat svůj strach a trému. Hodně jsem se bála, že spadnu a všem ostatním překazím vystoupení,*“ svěřuje se Anna. Jednotlivé skupiny si navzájem fandily a sledovaly, co se ostatní naučili. Atmosféru posledního dne, okořeněnou trémou z výstupu líčí Viktorie: „*Cirkus Le Grando je zábava a sranda, při které může každý ukázat svoje vnitřní já. Když dokončíte svoje představení a všichni vám začnou tleskat, tak z toho máte dobrý pocit, protože všechny to potěší a mají radost z toho, jak jsou jejich děti, vnuci, vnučky atd. šikovní*“. Dojem z odpoledního vystoupení před rodiči vystihl Jonáš: „*Mí rodiče byli z vystoupení nadšení a překvapení, protože většina vystoupení s dětmi prý bývá nudnější, ale tohle bylo údajně velmi zábavné*“.

Euforická nálada nakazila i přihlížející pedagogy. Třídní učitelka 5.B, Ilona Moravcová, obdivovala odvalu a sportovní výkony žáků. Její kolegyně Magda Novotná si pochvalovala, že zmizela „odvěká“ rivalita tříd, což potvrzuje i žák Vojta: „*Na práci se mi líbilo, že jsme se vztahově přiblížili s jinými třídami*“. A Dagmar Spáčilová, třídní 5.A, považuje za největší přínos vzájemnou spolupráci dětí. Cirkusová manéž vrhla na ty dobře známé, „staré“ žáky nové světlo.

Marek Jovanovski vidí důvod v tom, že cirkus je zájmová aktivita, kterou děti dělají dobrovolně. A navíc je zde široká škála možností, ze které si vybere téměř každý. Koho nebaví pohyb, může jít ke klaunům nebo se stát kouzelníkem. Tam sice nemusí podávat sportovní výkony, ale musí být zručný motoricky a musí ukázat i jistý divadelní talent.

Cílem projektu Le Grando⁵ je oživit kouzlo cirkusu. V tom smyslu lze cirkus považovat za model malého světa, ve kterém je třeba prokázat dovednost, tvořivost a otužilost, ale také empatii, spolehlivost a sebejistotu, což poeticky vyjadřuje Berenika: „*Cirkus Le Grando je vlastně dětský sen*“.

⁵ Cirkus Le Grando nabízí řadu výukových forem, např. příměstský tábor, celoroční kroužek či několikadenní dílnu. Celou nabídku najdete na stránkách www.legrando.cz.